Газета издается на балкарском языке с 1924 года.

Интернет-версия: gazeta.zamankbr.ru

ЗАМАН

Орта кюн, тотурну арт айы (апрель), 20, 2023 жыл

№ 46 (21247)

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ — ВРЕМЯ — ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

ТЮБЕШИУ

Ал жанында – инсанланы жашау къолайларын кётюрюю

КъМР-ни Башчысы **Казбек Коков** Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентинде политика партияланы регион бёлюмлерини фракцияларыны таматалары бла ишчи тюбешиу бардыргъанды. Жыйылыугъа фракцияланы таматалары «Единая Россия» – **Михаил Афашагов**, Россейни либерал-демократия партиясы – **Владимир Безгодько**, «Справедливая Россия – Патриоты – За правду» партия – **Владимир Кебеков**, Россей Федерациояны Коммунист партиясы – **Борис Паштов**, «Зелёные» Россей экология партия – **Сафарбий Шхагапсоев** къошулгъандыла.

Республиканы оноучусу тюбешиу, партия фракцияланы таматаларына айырыучула берген соруулары сюзерча, КъМР-ни Парламентине Посланияны аллында къуралгъанын чертгенди.

Алгъаракъда Казбек Коков районлада эм шахар округлада жашагъанла, муниципал администрацияланы таматалары, республиканы профессионал биригиулерини келечилери бла тюбешгенди.

Тюненеги жыйылыуну чегинде уа социал магъаналы темалагъа къаралгъанды. Сёз къолайсыз юйюрлени социал къоруулануы амалларын, льготалы къауумдан инсанлагъа жашау журтла берууню эм дарманла бла жалчытыуну, бюджет бёлюмню ишчилерини хакъларын кётюрюню юсюнден баргъанды, саулукъ сакълау бла билим бериу, экология эм суу бла жалчытыу соруулагъа да эс бурулгъанды.

Парламентарийле жамауат бла байламлыкъ жюрютюу амалланы игилендирирге тийишлисин белгилегендиле. Энчи эс архитектурагъа, республиканы тийрелерини тыш сыфатларыны, аланы тапландырыуну соруулариа бурулгъанды. Жангы микрорайонлада застройкаланы, промышленный эм эл мюлк предприятияланы, турист бёлюмню айнытыуну амалларыны эм эл мюлк предприятияланы, турист бёлюмню айнытыуну амалларыны сюлеринден да айтхандыла. Энчи аскер операцияда аскер борчларын толтургъанлагъа, аланы юйюрлерине болушлукъ этиу, узакъ элледе спорт объектлени къурулушлары, жаш тёлюню иш бла жалчытыу темала да сюзюлгендиле.

Парламентарийле РФ-ни Президенти Владимир Путинни политикасыны эмда аны башламчылыгъы болгъан миллет проектлени хайырындан кёп жылланы жерлерин табып тургъан жарсыула кетерилип башлагъанларын бирден айтхандыла.

Казбек Коков республиканы Парламентини фракцияларыны таматаларына тынгылы ушакълары эм байламлыкъда ишлегенлери ючюн ыразылыгъын билдиргенди, тюбешиуде эшитилген соруула Посланияда туура этилликлерин белгилен.

КЕНГЕШ

Къоркъуусузлукъну мадарлары сюзюлгендиле

КъМР-ни Башчысы **Казбек Коков** Къабарты-Малкъар Республиканы Терроргъа къажау комиссиясыны жыйылыуын бардыргъанды. Анга КъМР-ни Парламентини Председатели **Татьяна Егорова**, КъМР-ни Правительствосуну Председатели **Мусукланы Алий**, РФ-ни Президентини СКФО -да толу эркинликли келечисини аппаратыны тамата федерал инспектору **Тимур Макоев**, правительствону келечилери, право сакълаучу эм надзорлукъ этиу органлары, кюч структураланы, министерстволаны таматалары, муниципал къуралыуланы администрацияларыны оноучулары къатышхандыла.

Къыралда шёндюгюлю оператив болумгъа эмда федерал организацияланы бла ведомстволаны эсгертиулерине тийишлиликде кенгеште 1 эм 9 майда регионда асламла жыйылгъан тюбешилени, ол санда шествияланы да, къурамазгъа оноу этилгенди. Жаз башыны эм Урнууну, Уллу Ата журт урушда Хорламны 78-жыллыгъына жораланнган байрамланы программаларына кёре тюрлю-тюрлю амалла бла бардыреллыкъдыла, онлайн сни, сатыу-алыу объектлени, адамла аслам жыйылгъан жерлени, дин организацияланы террорчулукъдан сакълау соруула сюзюлгендиле.

Право сакълаучу эм толтуруучу органланы баш борчлары терроризмни бла экстремизмни ниетлерине къажаулукъду, жаш тёлюню халда, къоркъуусузлукъну жалчытыргъа онглары болгъан мекямлани ичинде эм башха объектледе.

Кенгешни чегинде транспорт инфраструктураны, отлукъ-энергетика комплексаны радикал оюмланы жайылыуларын тыйыуду. Казбек Коков бу ызда аслам ишлени тындырылгъанын чертгенди, алай бусагъатда кюч сакълау, келишип эм бир бири бла байламлыкъ жюрютюп ишлеу къауумгъа кирген акъылбалыкъ болмагъанла бла ишге жораланады. Колледжлени окъуучулары къошулгъанла «Команда 5642» республикалы жаш тёлю форум хазырланады. Жаш тёлю бла бек магъаналыды. Битеулю профилактика жумуша энчи ишле бла бир ызда тамамланыргъа тийишлидиле.

КъМР-ни жаш тёлюню ишлери жаны бла министри **Азамат Люев** «Мен – насийхатчы» деген комплекс проект башланнганын билдиргенди, ол къоркъуулу ишлеген 140 специалистге урунуу даражаларын ёсдюргген курсла къураллыкъдыла, художествоелу башчылагъа эм тренерлеге деп семинарла ётерикдиле.

Терроризмни алгъадан окъуна болдурмаугъа бурулгъан проектлеге себеплик этилликди. Хар ызда иш бардырылады, ол санда жаш тёлю эм ата-анала биригиуеде да. Республикада билим бериу организацияланы мурдорларында 156 доброволец ара, 8 жаш тёлю бирлешме, Волонтёрлукъну айнытыу ресурс араны 12 муниципал бёлюмю жумушларын бардыладыла.

Казбек Коков министерствону бла муниципал администрацияланы ведомстволу аралы байламлыкълары бютюн кючлю болургъа тийишлисин белгилегенди. Жаш адамланы юйретиуде спорт тренерлени магъаналылыкъларына эм аланы болушлукълары бла халкъланы бирликлерини, шуёхлукъларыны, тёрели къыйматланы, патриотлукъну, адамланы араларында конфессияла эм маданият байламлыкъланы юсюнден айтыргъа боллугъуна эс бургъанды. Республиканы оноучусу Жаш тёлюню ишлери жаны бла министерствону билим беру махкемеледе психология службаны кючлендирирге деген оюмун дурус кёрюп, анга тынгылы къарагъа буюргъанды.

КъМР-ни Башчысыны бла Правительствосуну пресс-службасы.

Айбатландырыу

Шахар бютюн жашил болурча

Кёп болмай тиширыу клубну бла Нальчикни 1-чи номерли школ-интернатыны келечилери бирге билим беру учреждениясы арбазында терекле бла юлкюле орнатхандыла.

– Бу жол биз болмагъанча аламат омакъ чакъгъан жыйырма терекчик салгъанбыз. Окъуучула бешкюнню школда турадыла, жаланда шабат кюн юйлерине барадыла. Бу жол ала солуу кюнлерин къызгъанмай, бизге къошулгъандыла. Ишибизни бошагъаныбыздан сора барыбызны да татлы ашарыкъла эмда хычинле бла сыйлагъандыла. Ызы бла уа той-оюн бардыргъанбыз, уллу, гитче да зауукълукъ тапханбыз, – дегенди акциягъа къатышханладан бири Надежда Берберашвили.

«Женский круг» клуб жаз башында терекчикле орнатып кюрешгенли быйыл ючюнчю жыл болады. Бурунгу жыл бла быйлыр ала «Дубки» бла «Горный» микрорайонлада орнатхандыла.

Надежда Борисовна айтханнга кёре, быйыл Марина Сергееваны башламчылыгъы бла школ-интернатны тийресин айбатландырыргъа оноу этгендиле.

Клубну бурунгу жылдан бери сайты ишлейди. Анда асламысында ишлеген тиширыула бир бирлери бла ушакъ бардырадыла, жашау болумларын эм башха соруулары сюзедиле, бир бирлерине болушлукъ тапдырадыла. Акцияланы юслеринден билдириуле этилгенди. Тиширыуланы арасында, нальчикчиледен сора да, Бахсан, Прохладна эм башха районла бла шахарлада жашагъанла бардыла.

Быллай ишле шахарны жашиллендирирге ахшы къошумчулукъ этедиле. Аны бла бирге анга къатышханлагъа да къууанч келтиредиле.

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы К.В. Коковну Жер-жерли самоуправлениияны кюню бла

АЛГЪЫШЛАУУ

Хурметли коллегаларым, шуёхларым! Сизни Жер-жерли самоуправлениияны кюню бла битеу жюрегимден алгъышлайма.

Адамлагъа эм жууукъ болгъаны бла байламлы жер-жерли самоуправление аланы харкюнлюк жарсуларын тамамлауда, граждан обществону кючлениуюнде уллу магъананы тутады. Арт жыллада аны кеси аллына ишлер онглары эм магъаналылыгъы эсленирча ёсгенди. Бюгюнлюкде республиканы жер-жерли самоуправление органлары саулукъ сакълауну, билим берууню, предпринимательстону айнытыугъа, тийрелени тапландырыугъа, ЖКХ-ны кючлендириуге, социал эм транспорт инфраструктураны игилендириуге кыйматлы юлюшлерин къошадыла. Энчи аскер операциягъа къатышханлагъа эмда аланы юйюрлерини адамларына билеклик этиу тири ишигиз а энчи ыразылыкъгъа тийишлиди.

Бизни Президентибиз Владимир Владимирович Путин Федерал Жыйылыугъа Посланияда къыралгъа ышанылукъ, инсанланы ырахат жашаулары, аланы битеу къыралны ёсюуюне ийнанылукълары кёбюсюнде жер-жерли самоуправлениияны ишине кёре болгъанын чертгенди. Сиз мындан арысында да адамлагъа хайыр этейик, ёз Къабарты-Малкъарны эмда Ата журтубузну игилигине деп ишлеригигизге толу ийнанама.

Саулукъ-эсенлик, жетишимле эмда ахшылыкъла тежейме.

Послание

Андан ары айныуну борчлары белгиленирикдиле

КъМР-ни Башчысы **Казбек Коков** бюгюн Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентине Посланиясы бла сёлешиирикди. Анда регионну андан ары айнытыуну жолларын белгилерикди, озгъан жылда ишни эселлери бла шагъырейлендирликди, регионда жамауат-политика эмда социал-экономика болумгъа багъа берликди.

Посланияда политика, экономика, социал жаны бла да кёп соруула кётюрюлюкдюе, толтуруучу власть органлагъа шарт борчла салынырыкъдыла. Казбек Коков инсанларбызны жашау къолайлыкъларын игилендириу, экономика, инфраструктураны игилендириу, гитче эмда орта предпринимательликге себеплик этиу жаны бек магъаналы жумушланы белгилерикди. Кадрла хазырлаугъа, жаш тёлю политиканы бардыруугъа, къырал эмда муниципал оноуну къыйматын кётюрюуге да энчи эс буруллукъду. Энчи аскер операциягъа къатышхан аскерчилеге бла аланы юйюрлерине къайгъыруу баш магъананы тутарыкъды.

КъМР-ни Башчысыны Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентине Посланиясы бла сёлешген кезиую 20 апрельде 12:00 сагъатдан башлап Россия 24 эмда 1КБР телеканаллада тюзюнлей кёргюзтюллюкдю. Анга дагъыда «ВКонтакте» социал сетьде бла «ZПравительство КБР» телеграм-каналда къарагъа боллукъду.

КъМР-ни Башчысыны бла Правительствосуну пресс-службасы.

Тапландырыу

Орамла мардалагъа келиширча

Бу кюнледе «Къоркъуусуз эм тынгылы жолла» миллет проектге кёре Нальчикни Мовсисян атлы орамында, эки километр чакълы бирде ремонт ишле барадыла.

Сагъыныльган объектни жангыртхандан сора да, алгъаракълада тынгылы ремонт этилген Къабарты орамгъа къошарча мадар этилликди. Ол себеплиден жол танг кесекге созулукъду. Быллай амал Урван бла Май районлагъа баргъан транспортдан, ол санда ауур жюк ташыгъан машиналадан Идаров бла Къабарты орамланы бошуракъ этерге онг берликди.

Бусагъатда подряд организацияны ишчилери жолну мурдорун хазырлан бошап, бордюрла салып, илипинле тартып кюрешедиле. Ишле эм хайырланылгъан материалла да тынгылы болур ючюн «Управдор» дайым кёз-кулакъ болгъанлай турады.

– Объектде хайырланнган амалла бла керекле заманында тинтилселе, кемчиликле созмай кетерилселе, иш тийишли мардалагъа келишеди эм ышаннгылы болады,– дейди «Управдорну» бёлюмюню таматасы Ахматланы Алим.

Сагъыныльган проектни чеклериндe Залукокоаже-Лесгор автомобиль жол да тап халгъа келтирилле турады. Светловодское элни Победа орамы, саулай да юч километри чакълы бири, мардалагъа келиширча боллукъду. Ново-Ивановское элге баргъан жолгъа да тынглы ремонт этиледи. Ол «Нальчик-Майский» республикалы жолгъа къошулгъан социал магъаналы объектди. Саулай алып айтханда, 2,5 километри чакълы бири жангыртыллыкъды.

Жазылыу-2023

Жетишимли жаш адамларыбызны юслеринден окъусам, бек ёхтемленеме

Анча жылдан бери ана тилибизде чыгып тургъан газетибиз «Къарахалкъ», «Коммунизмге жол» да болду. Бюгюнлюкде уа «Заман» аты бла жашау бла бирге атлап барады, бизге тарыхыбыздан, маданиятыбыздан, турмушубуздан, бола тургъан тюрлениуледен бла жангылыкъладан хапар билдирип.

Ол миллетибизни жангыз газетиди, да сора анга жаздырмасакъ, кесибизге таулулабыз деп айталырбызмы? Не хазна. Аны жаратхан, жаратмагъан да болур, алай иш анда тюйюлдю. Бек башы – миллетибизни кеси тилибизде басмаланнган статьяланы, билдириулени окъурча амалы болгъаныды.

Кесими юсюмден айтсам, «Заманнга» жаздырмай къоймайма. Аны бетлеринде ахшы адамларбызны, жетишимли жаш тёлюбюзню юсюнден окъусам, бютюн къууанама, ёхтемленеме. Букъдурмай айтайым, бирде бериулеримде да хайырланама.

САБАНЧЫЛАНЫ Арипа,

ВГТРК-ны «Къабарты-Малкъар» телеканалны директоруну орунбасары.

БИЗНИ ИНДЕКСИБИЗ – П 5893

Эсде тутуу — 3 бет

Усталыгъын энчи кёргюзте билген артист

Малкъар театрда биринчи профессионал актёрладан бири Балаланы Адылны жашы Омарды. Ол 1913 жылда Кёнделенде туугъанды. Уллу юйюрде ёсгенди.

Жерлешлерибиз тышында — 3 бет

«Туугъан жерибизден узакъда тургъанлыкъгъа, ана тилибизни унутмайбыз»

Республикадан тышына кетип, окъууда, ишде, илмуда да жетишимле болдургъан жашларыбыз, къызларыбыз бла барыбыз да ёхтемленебиз.

Халкъ чыгъармачылыкъ — 4 бет

Иги алгъышла халкъны эсинде къаладыла, унутулмайдыла, эсден кетмейдиле, къууанчлада айтылгъанлай турадыла. Алада биз тилибизни ариулугъун, байлыгъын да кёребиз. Бюгюн Хажиланы Махмутну алгъышы бла шагъырей этебиз.

Алгъыш – алтындан багъалы

Соруу-жууап

«Жангы школла, спорт эмда маданият мекямла ишленирикдиле»

Къабарты-Малкъарны къурулуш эмда жашау журт -коммунал мюлк министри Бербеков Алим «ЦУР КБР» бардырган тюзюнлей эфирге къатышханды. Бу жолгъу тюбешиу да «ВКонтакте» социал сетьде регионну Правительствосуну бёлюмюнде ётгенди. Министр къараучуланы соруулары жууапла бергенди, Къабарты-Малкъарда бардырылгъан проектле, ишлене тургъан объектле бла да шагъырейлендиргенди.

– Алим Хазешевич, суу бла жалчытыугъа не заманда да уллу магъана бериледи. Бизни республикада бу жаны бла не зат этиледи, сора «Таза суу» программаны чеклеринде къаллай умутла бардыла?

– Ол программаны чеклеринде былтыр онтёрт объектни къурулушун башлагъанбыз, тийишли ишлеге 138 миллион сом чакълы къораттыллыкъды. Объектледен бирин 2022 жылда окъуна битдиргенбиз. Къалгъанларын а бийлыны ахырына ишлел бошаргъа керек эди да, жетисин шёндюге дери сюегенбиз, энтта да жетисин а келир айда хазыр этерге таукелбиз. Ишле муниципалителлени кёп къалмай барында да бардыырыладыла.

– Къараучуларыбыздан бири сорады: «Жаш юйюр субсидия къаллай боллукъду»?

– «Гражданланы жашау журтда эмда коммунал жумушла бла жалчытыу» деген къырал программагъа жыл санлары 35-ден озмагъанладан къуралгъан юйюрле къатышыргъа боллукъдула. Толу болмагъан, сабийли неда ансыз юйюрлеге да бардыла онгла. Айтханымча, жыл санлары отуз бешден артыкъ болмасын. Ызы бла ала жашау болумларын игилендирирге тийишли болгъанлагъа саналыргъа керекдиле. Анга кёре уа кеслери жашагъан муниципалитетледе аллайланы тизмесинде турургъа.

– Элледе кир-кипчикни ташып кетериую низамы тазалыкъ мардалагъа келишемиди?

– Аллай графикле регион операторну онгларына эмда ол изямлеге кёре жараштырыладыла. Дагъыда муниципалитетледе контейнерле орналгъан тийреле болгъанына да къаралады. Сёз ючюн, бир-бирлеринде ол жокъду. Алай ала болмагъанлыкъгъа да ташыйдыла кир-кипчикни уа. Ол да графикден чыкъмай алай.

– «Бизни элде кир-кипчикни чыгъарыу осалды, «Экологистика» уа айтханыбызгъа эс бурмайды. Аны юсюнден кимге тарыгъыргъа боллукъду?» - деп сорады къараучуладан бири.

– Бу организация тарыгъыуланы сансыз эте эсе, бирничден, ол мен айтханнга къарагъа керекди – муниципалитетде контейнерле орналгъан тийре болгъанына. Аны ишин муниципалитет кеси этерге борчлуду. Андан сора да, бизни министерствогъа эмда Роспотребнадзоргъа сёлеширге боллукъду.

– Кир-кипчик заманында кетерилир ючюн, «Экологистикагъа» кёбюрек машина керекди. Ол алай къачан боллукъду?

– Энди жоллада аны жангы техникасы асламыракъ болгъанын ким да эслеген болур. Бийлы организация алты машина сатып алгъанды. Андан аз алгъараракъда ары дагъыда аллай бири келген эди. Сора 2019 жылда сатып алынгган онтогъуз машинаны да жангыртыргъа умут этеди. «Экологистика» быллай техниканы лизинг халда келишимле этип алай алады.

– Республикада кёп тюрлю объектле ишлене тургъанларын барыбыз да кёребиз. Регион къаллай программалагъа къатышады эмда бу жаны бла не тюрлю жетишимле бардыла?

– «Билим бериу» миллет проектни хайырындан

шёндю бизде оналты объект ишлене турады, «Саулукъ сакълауну» чеклеринде уа – алтысы. Онжети объектни къурулушу «Жашау журт эмда шахарда болум» миллет проектни чеклеринде бардырылады, «Демографиягъа» къатышханлыбызы хайырындан а экъ объект ишленеди. Сора инфраструктура кредит алып, бир объектни къурулушун башларгъа умут этебиз. Дагъыда тюрлю-тюрлю къырал программаланы, сёз ючюн, «Маданият», «Шимал Кавказны айнытыу», «Эл тийрелени комплекс халда айнытыу» деген аллайланы чеклеринде онтёрт объектни къурулушун башларгъа умут этебиз.

Бу мен айтхан проектлени эмда программаланы чеклеринде этиллик ишлени хайырындан адамланы жашау болумлары игиленирикди, билим бериу, солуу, спорт да айнырыкъдыла, деп умутубуз алайды.

– Быйыл а къайсы объектле бериликдиле хайырланыргъа?

– Жети орта школ. Ала Нальчикде, Басханда, Майскийде, сора дагъыда Сармаково, Красносельское, Псынабо элледе боллукъдула. Дагъыда юч саулукъ сакълау объект ишленирикди: Куба элде амбулатория, Эльбрус элде больница, Октябрьское элде фельдшер-акушер пункт.

– Бизде «Шахарда болум къурау» деген аллай программа боллгъанын барыбыз да билебиз. Аны юсю бла къол кётюрюу жууукъ кезиуде башланыбыкъды. Бу башламчылыкъны чеклеринде не зат этиллигин билдирсегиз эди.

– Быйыл аны чеклеринде 41 жамауат тийрени эмда 74 арбазны тап халгъа келтирирге сюебиз. Ала бла байламлы келишимлеге къол салыннганды. Белгиленнген ишлеге 234 миллион сом къоратыллыкъды. Андан 227 миллионун федерал бюджетден бергенди, 2,3 миллионун – республиканы бюджетинден, 4,7 миллион сомну уа жер-жерли бюджетледен къошарыкъдыла. Программагъа муниципалитетлени кёп къалмай бары да къатышадыла. Ала конкурс айрыуларны ётгенди, келишимлеге да, айтханымча, къол салыннганды. Ишлени барын да сентябрь башланнгынчы тамам этерге таукелбиз.

Андан сора да, «Гитче шахарла» конкурсда Нарткъала хорлагъанды да, анга къыралны бюджетинден берилген 85 миллион сомгъа ара паркы жангыртыллыкъды. Муниципалитет кесини бюджетинден, сора дагъыда башха жерледен мажарып, аны юсюне 9,6 миллион сом къошарыкъды.

– Быйыл дагъыда не зат ишленирикди?

– Тогъуз орта школну къурулушларын башларыкъбыз. Дагъыда Аушигерде, Элбрусда эмда Псыхурейде бирер Маданият юй ишлеп тебиреркибиз. Сора Шалушкада - эки, Эльбрус районда уа бир спорт объект сюерге сюебиз. Суу бла жалчытыуда да беш объектни къурулушун къолгъа аллыкъбыз.

– Адамланы тозыргъан юйледен кёчюрюу уа къалай барады?

– Республиканы Башчысы буйрукъ берип, аны алгъын кесегин бизни регион боллжалындан эки жыл алгъа тамамлап чыкъгъанды. Иш алай болгъанлыны хайырындан, программаны ызы бла келген кесегин башларгъа къолубуздан келгенди. Ары уа тозыргъаннга 2017 жылны аллындан башлап саналгъан юйле киредиле. Шёндю бу программа хазырды, анга къатышырыкъ муниципалитетле бла да келишимле этилгенди. Ары Нальчик эм Нарткъала шахарла, сора Прохладна райондан Краснасельское, Учебное эм Солдатское элле киредиле. Саулай айтханда, отуз мингден артыкъ квадрат метр тозыргъан жашау журтлада жашагъанланы жангы фатаргъа кёчюрюрге керекбиз. Быйыл эмда келир жыл ишни ючден бирин тамамларкъбыз, хар нени да тынгылы этеригибизге толу ишанама.

УЛБАШЛАНЫ Мурат хазырлагъанды.

Магъаналы тема

Алгъын репетиторлагъа асламында медицина факультетге кирирге сюйгенле жюргендиле. Арт 15 жылда ол болум тюрленнгенди. Энди къошакъ билим алыр ючюн ата-анала сабийлерин 1-чи классдан башлап жюргютедиле. Бу болум кёплеге керексиз да кёрюнеди, ачыуландырады. Нек дегенде, аланы оюмларына кёре, устазла быллай хал бла ахча ишлерге тюзелип, дерслени тийишли даражада бермейдиле. Башхала уа аны кереклиге санайдыла. Сёзсюз, бу сорууну юсюнде даулашда да аслямдыла.

Ол себепден биз да кесибизни соруууубузну бардыргъанбыз. Ата-анала, устазла да аны сылтаулары неде болгъанларын ачыкълай, оюмларын билдиргендиле.

Репетиторлукъ – заманны излемимиди?

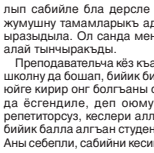

БАЛАЛАНЫ Сафият (Мир посёлок), КъМКъУ-ну преподаватели, химия илмуланы кандидаты:

– Мен эслегенден, арт жыллада школлада устазла битеу окъууучуланы кеслери юйренген бир ыз бла окъутадыла. Чыгъармачылыкъ, оюмлай билиу дегенча затладан керидиле шёндюгю тёлюню келечилери. Халкъ жаланда ЕГЭ къайгъылыды. Задачала бла китапчыкъла бла кюрешгенден соргъа башха затха эс бёлмейдиле. Бек къарыусузудула асламы. Кесигиз сагъыш этигиз, ала бизге 1-2 жылны репетиторлагъа тохтаусуз жюрюп тургъандан сора келедиле ол халда. Ала да сабийге теманы болушун анга ларыгъа кюрешмейдиле аз да. Былайда мен кесим окъутхан химияны юсюнден айтама. Алгъын темаланы билип, алагъа кёре хазырлана эдиле. Шёндю ол зат чыртда жокъду. Бу ыз бла баргъан къадарда, билим бериу система жетишимли болур деп айталмайма.

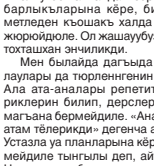

САРАККУЛАНЫ Мадина (Бабугент эл), Деппуланы Хаким атлы школ-интернатны тарыхдан устазы:

– Сыланы кёргюзтеннге кёре, ЕГЭ-да келген заданияла школ программада берилген бла чеклеринп къыллайды. Ол бизни бек жарсытады, сабийлени да апчытады. Бу халны эсге ала, ата-аналагъа сабийлерин репетиторлагъа жюрютюрге тюшеди. Энчи да тамата классда болгъан кезиулеринде. Дагъыда бир-бир дерслеге ийлыкъгъа бир сагъат бёлюнеди школ программа бла. Ол а бек азды. Сабийден юй ишин да соруп, жангы теманы да ангылатыргъа кючден жетишеди заман. Белгиленнгенден артыкъ бир зат берир онгунг болмай къаласа.

Репетиторланы юслеринден айтханда да, багъаракъ тургъан игирек береди билим, деген оюм да жюрюйдю. Ол алай тюйюлдю. Дагъыда сабийни кесинден да кёп зат къалыргъа боллукъду.

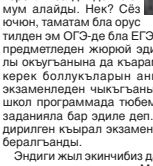

СОЗАЙЛАНЫ Жансурат (Шалушка эл), Синергия Университни тамата менеджери, психолог:

– Репетиторлукъ ишни юсюнден, бек биринчден, мен анча айтыргъа сюеме. Биогюнлюкде сабийле 8-чи эм 10-чу классланы окъууучуларыдыла. Алагъа къошакъ билим тадыгъыргъа керекликси пандемияны кезиуюнде ачыкъланнган эди. Репетиторлагъа бир- эки дерсден жюрюйдюле 2020 жылдан башлап. Нек дегенде юйде туруп окъуу сынамыбыз ары дери жокъ эди эм бир кесек къыйынырыкъ кёрюнгген эди.

Шёндю ата-анала ишлеринден айырылып сабийле бла дерсле этгенден эсе, ол жумушну тамамларыкъ адамлагъа тёлерге ыразыдыла. Ол санда мен да. Нек дегенде алай тынчыракъды.

Преподавательча кёз къарамым а ЕГЭ бла школну да бошап, бийик билим берген окъуу юйге кирир онг болгъаны себепли, излемле да ёсгендине, деп оюмум алайды. Алай репетиторсуз, кеслери алларына окъуп, бек бийик балла алгъан студентлени да билеме. Аны себепли, сабийни кесини итиниулюгюню магъанасы уллуду.

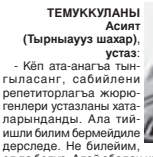

ТЕМУККУЛАНЫ Асият (Тырныауз шахар), устаз:

- Кёп ата-анагъа тынгыласанг, сабийлени репетиторлагъа жюргенлери устазланы хаталарынданды. Ала тийишли билим бермейдиле дерследе. Не билейим, ол да болур. Алай абадан класслада сабийле школну бошагъандан сора къайсы ыз бла барлыкъларына кёре, бир къауум предметледен къошакъ халда репетиторлагъа жюрюйдюле. Ол жашауубузну бир жоругъуча тохташхан энчиликди.

Мен былайда дагъыда сабийлени оюмлаулары да тюрленгенин чертиргe сюеме. Ала ата-аналары репетиторлукъгъа тёлериклери билип, дерслерине артыкъ уллу магъана бермейдиле. «Анам болушурукъду, атам тёлерикди» дегенча акъыл кёпледеди. Устазла уа планларына кёре дерслерин бермейдиле тынгылы деп, айтыргъа жарамаз. Нек дегенде біоогюнгю сабийле бек акъылыладыла. Кемчиликлени бек терк сезедиле. Школгъа тынгылы билим алыргъа келгенле да аз тюйюлдюле. Аны себепли устазны материалны тынгылы ангылатмай къояр амалы аз да жокъду.

БОТТАЛАНЫ Зарема (Тырныауз шахар), ана:

– Тамата къызым бюгюнлюкде студентди, экинчим а 8-чи классды. Репетиторлукъну юсюнден айта, ол бек керекли затды деп оюмум алайды. Нек? Сёз ючюн, таматам бла орус тилден эм ОГЭ-де бла ЕГЭ-де болуучу битеу предметледен жюрюй эдик. Кеси айырмалы окъугъанына да къарамай, репетиторла керек боллукъларын ангылай эдим. Ол экзаменледен чыкъгъанында да айта эди школ программада тюбемеген, болмагъан заданияла бар эдиле деп. Алай бла бирикдирилген къырал экзамени ол 98 баллгъа бералгъанды.

Эндиги жыл экинчибиз да ол халлы жюрюркюю репетиторлагъа. Мени оюмум, сабий школда алгъан билимин бегитирге керекди. Устазны аллай онгу жокъду. Репетитор а аны къалайы къарыусузуракъ болгъанын ангылайды эм анга энчи эс бёледи.

ТАППАСХАНЛАНЫ Аминат хазырлагъанды.

Хурметлеу

Озгъан шабат кюн Нальчикде Малкъар халкъны политика репрессияланы кезиулеринде жоюлгъанларына аталгъан мемориалда «Кеси заманыны белгили инсаны» деген аты бла жамауат эм къырал къуллукъчу Чабдарланы Къасымны жашы Борисни эсгериуге жораланнган тюбешиу барганды.

Белгили уланларыбызны махтаулу жоллары

Ары шахар школладан сабийле, устазла, Борис Къасымовични таныгъанла, аны ахлулары, ол санда эгечи Лилия Клевцова да келгендиле. Тюбешиуню ача, аны бардыргъан мемориалны тамагасы Теммоланы Фаризат малкъар халкъны махтаулу жашы Чабдарланы Борисни жашауундан хапар айтханды. «Чабдарланы Борис сюргюн къыйынлыгъын сабийлей сынагъан адамларыбызданды. Къазахстанда школну бошагъанлай, Карагандада тау техникумгъа киргенди. Андан сора аскер къуллукъгъа чакъырылгъанды. Андан да къайтып, урунуу жолун 1961 жылда Къабарты-Малкъарда партияны обкомуну инструктору болуп башлагъанды. Ызы бла уа Урван районда ишчи биригиную комсоргу, ызы бла районну комсомол комитетини биринчи секретары болгъанды. Ростовда бийик партия школу таусхандан сора, аны Чегем районда партия комитетни биринчи секретарына салгъандыла.

1973 жылда уа Чабдар улун КъМАССР-ни Министрлерини советини председателини орунбасарына тийишли кёргендиле. Алты жылдан а анда тамата болуп, ол жууаплы къуллукъда онбир жыл ишлегенди Борис. 1990 жылда уа ол КъМАССР-ни Баш Советини Президиумуну таматасына сайланнганды. Совет къырал чачылып, жашау сынаула кёбейгенде, Борис Къасымович билими, сынауу бла миллетине къуллукъ этгенди. Не тюрлю къуллукълада да иш кёллюлюгю, халкъына сюймеклиги бла айырмалы болгъанды. Бюгюн ани эсгериргe да андан жыйылгъанбыз», – дегенди ол.

Нальчикни оналтынчы номерли школуну окъууучулары Борисни юсюнден хапарны андан ары бардыргъандыла. Ала, сёзню бирден бирге ётдюре, аны ёкъюз сабийлигини, алай а таукел ёрге баргъанына юсюнден айта, Къулийланы Къайсынны «Жашау – ёрлеудю» деген эм башха поэтлени, ол санда Къязимни да, таукеллик назмуларын окъугъандыла.

Мемориалда сабийлени ишлерине къарагъан алышынмагъан жюри къауум ишлейди. Аны таматасы белгили журналист Османланы Хыйсады. Сёз берилгенде, Хыйса: «Халкъыбызны атын махтау бла айтдыргъанланы сагъынсакъ, аланы аралрында Чабдар улу не заманда да игилик бла сагъынылады, – дегенди. – Ол алай болгъанына сылтауу да ачыкъды: Борис халкъ адамы эди, миллетине къайгъыргъан, аны келир кюнюн жаркъ да, тынч да этерге излеген. Ёсе келген тёлюле андан юлгю алырча инсаны эди ол республикабызны, къыралны да. Бюгюн бери келип, бу тюбешиуге къаташхан жашла бла къызла аллай адамларыбызны юслериндене не кёп билселе да, аллай бир игиди».

Мусукаланы Сакинат да Борис Къасымовични юсюнден бир къауум кеси билген шартны айтханды. Андан сора да, ол бу холам тукъумда иги адамланы, ол санда самолётланы сынагъан лётчик Чабдарланы Ибрагимни эмда Чабдарланы Сюлемен хажини да сагъынгъанды. «Сюлемен хажи университети медицина бёлюмюнде окъугъанды. Ол акъылман, алим, философ, врач Авиценнаны арап типде жазыгъан «Аурургъанны багъэуну китабын» малкъар тилге кёчюргенди. Аны хирург инструментлери кюмюшден эдиле деучюдюле. Ма аллай тукъумданды биз хапарын айтхан жигит. Аны былайда олтуруп тургъан эгечи уа, Лилия Клевцова, жашагъан эти Котляревка, бар Майский район да ёхтемлик бла айтхан тукъум эм тарых китапланы авторуду», – дегенди эм сабийлени игиленирибизге ушаргъа итинирге чакъыргъанды.

Лилия Клевцова: «Борис бла мени аналарыбыз башхады. Аны анасы Биттирланы Наго болгъанды. Ол жашлай ёлгенди. Андан атабызны юч сабийи бар эди – Назиля, Раиса, Борис. Мени анамдан да юч – мен, Ольга, Николай. Атабыз зоотехникге окъугъан эди, тюрлю-тюрлю къуллукълада ишлегенди. Ол урушда 1944 жылда ёлгенди. Борис ыннасы бла жашагъанды. Сегиз жылында, ыннасы да аууштуп, Къазахстанда Акмола жанында сабий юйге тюшгенди. Биз а Къыргъызстанда Къара-Суда эдик. Ол мында КъМКъУ-да экономист бёлюмню тауусханды. Мен, кёп заман озуп, къарындашымы 1961 жылда кёргенме. Не ёхтемлик бар эди менде, аны кёргенимде! Андан арысында биз бир заманда да айырылмагъанбыз. Къарындашым орденлеге, майдаллагъа, башха сагъналагъа да тийишли болгъанды. Ариу жашагъанды, ниетин тазалай тутханды, миллетин, республикасын сюйгенди, аны жашнатыугъа къуллукъ этгенди», – дегенди эм Борисни эсгерип, бу ингирни кюргъанлагъа, ары келгенлеге да ыразылыгъын билдиргенди. Ол мемориалгъа баш иеси Михаил Клевцов жазгъан тукъум китапны саугъагъа бергенди.

Тюбешиуню біотюнда жарыкъ этгенле уа «Эльвишоу» студиягъа жюргюгенле Атабийланы Алибек, Улбашланы Эльвира, Хатокова Аиссе, Алфалах Итизар болгъандыла. Ол студиячыланы Ахматланы Эльвира юйретеди. Ариу миллет кийимли жашла бла къызла жырлагъан, тепсеген да этгендине. Атабийланы Алибек жыйылыуну ахырында «Спасибо, ребята!» деген жангы жырын айтханда, ол а биогюн къазаутха кирип тургъан жашлагъа аталгъанды, анга ары келгенле, жигит жашланы хурметлерин этип, сюелип тынгылагъандыла.

КЕРТИЛАНЫ Сакинат.
Сурат **ОРАКЪЛАНЫ Мариямныды**.

Жамауат палата

Кючню бирикдириу хар жаны бла да хайырлыды

Нальчикде СКФО-да Монополиягъа къажау службаны (ФАС) бёлюмюнде Жамауат советлени семинар-жыйылыулары болгъанды, анга республикалы власть органланы, прокуратураны, жамауат организацияланы келечилери, Къабарты-Малкъарны вузларыны ректорлары къатышхандыла.

Жыйылыуну башлай, республиканы Жамауат палатасыны башчысы **Хазратали Бердов** власть органлада жамауат советле ишлерин тири бардыргъанларын белгилегенди. Ол билдиргенича, жамауат палата «КъМР-де толтуруучу власть органда эм иги жамауат совет», «Муниципал районда / шахар округда эм иги жамауат палата» деген эришиулени жыл сайын къурайды. Алагъа уллу борчла салынадыла, ол санда уа адамланы ышанылуларын ёсдюрюю.

– Бюгюнлюкде Къабарты-Малкъарда министерстволада бла ведомстволада 22 жамауат совет, муниципалитетледе уа 13 жамауат палата бардыла. Ишлеген жыллларыны ичинде ала кёп магъаналы иш тамамлагъандыла, хайырлы башламчылыкъла этгендиле, законопроектлени тинтиуге къыстыхандыла. Бизни муратыбыз жашауда тюбей тургъан кемчиликлени кетериуде, ахшы башламчылыкъланы бардыруда жамауатны бла властны кючлерин бирикдириудю, – дегенди ол.

Жамауат советле халкъ, бизнес бла властьны араларында байламлыкъланы тохташдырадыла, шёндю уа ачыкъ ушакъ бардыруну магъанасы бек уллуду. Аланы болушлукълары бла адамла жарсуларын айталадыла, себеплик да табадыла, предпринимательство тыйгъычсыз айнырча, бизнесни бардырыуда къыз-управлениясы бирге ишлеуню юсюнден келишим таусхандыла. Управленияны башчысы **Анна Кумахова** келишим предпринимательствогъа болушлукъ этиуде, конкуренцияны айнытыуда, хайырлы программаланы жашауда бардырыуда алгъа атлам болгъанын чертгенди.

КУЛЬЧАЛАНЫ Зульфия.

Жангылыкъла

Эсепге тюшерге – тынч амал

Сбербанк биринчи классха барлыкъланы ата-аналарына «Госуслуги» эм къырал органланы порталлары бла школгъа жазылырча эсгериуле береди. Аны къыралны 65 регионунда финанс учреждениясы бёлюмлеринде алыргъа боллукъду, деп билдириледи Сбербанкны Юг-Запад бёлюмюню пресс-службасындан.

Банкны таматасыны орунбасары Лариса Безделева айтханнга кёре, Шимал-Кавказ федерал округну бёш регионунда Сбербанкны белюмлеринде сабийни биринчи классха хакъсыз жаздырырча заявление бергеде боллукъду. Аны хайыры бла ата-анала, заманларын аягъандан сора да, документлени тынгылы жараштыырыгъа онг табарыкъдыла.

Сагъынылган жумуш банк бла байламлы болмагъанлагъа да хакъсыз этиледи. «Госуслуги» порталны хайырланмагъан адамны да Сбербанк Онлайн къошакъны хайыры бла эсепге тюшерге онгу барды.

Эсде тутуу

Усталыгъын энчи кёргюзте билген артист

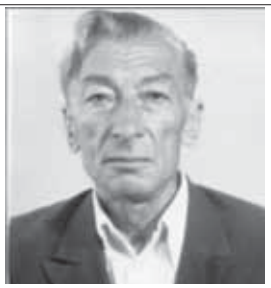

Малкъар театрда биринчи профессионал актёрладан бири Балаланы Адыльны жашы Омарды. Ол 1913 жылда Кёнделенде туугъанды. Уллу юйюрде ёсгенди. Жанны жашау келтирген азатлыкъ анга, къарындашы Османнга, эгечлери Зуриятха, Лейлягъа, Сансабилге, Нюрагъа да билим алыргъа онг бергенди. Ала барысы да окъуулу болгъандыла, артда бирер жерде урунныгандыла, юйюр ёсдюргендиле.

Кёнделен Элбрус районуна карасы эди ол заманда. Сабийлени жете келгенлери школ самодеятельностьну ишине тири къатышхандыла. Омар къобуз согъаргъа да юйренгенди. Артда ол хунерин кичи эгечи Нюрагъа да ётдюргенди.

Омар жетер заманнга, 1935 жылда, Къабарты-Малкъаргъа ара шахардан белгили режиссёр Илья Судаков комиссия ала келип, А. Луначарский атлы театр институтда малкъар студияда окъургъа деп отуз жаш адамны сайлагъанды. Аланы аралырында Балаланы Омар да болгъанды. Ол къауумгъа Уллу студия дегендиле. Ала, ара шахарда белгили театрлагъа, концерт заллагъа жюрюп, айтхылыкъ артистлени, режиссёрланы танып, сахнаны уллу усталарындан дерс алып, алай къайтхандыла артха.

Ала анда окъуучан заманда окъуугъа тартыныулары бла устазларын сейир этдиргендиле. Жаш актёрланы бир къауумун ол кезиуде алыннган «Александр Невский», «Волга, Волга» кинофильмлеге къошханларында, ары Омарны да чакъыргъандыла. Сейир тюйюлдю, ким да эслерча, бийик, бир жашырын къудурети болгъан адам эди Омар. Бек башы уа – жангыз бир къымылдауу ла жигитини къылыгъын билдирип къойгъан аламат актёр.

Ол къауум, 1940 жылда Луначарский атлы театр институтну бошап, Къулийланы Къайсын кёчюрген юч уллу диплом спектакль - Лопе де Веганы «Къой шауданын», Вс. Ивановну «Бронепоезд 14-60», Мольерни «Скапенни хыйлаларын» хазырлап келгенди.

Балаланы Омар «Къой шаудан» комедияда Кастилияны патчахы Дон Фердинандону (принц Арагонский) ойнагъанды. Испанияда Къой шаудан атлы элни адамлары патчахха алагъа таматалыкъ этген, артыкълыкъгъа ёч болгъан командордан тарыгъа турадыла. Артда уа къайсы эсе да аны ёлтюреди. Ол гитче революция эди. Сюдде элчилени бары да мен этгенме ол ишни деп тохтайдыла, сюд не этергге билмегенде, патчах, терс адам жокъду деп, ол ишни тохтатыргъа буйрукъ береди. Мында, жашаудача, сюйменклик да барды. Балаланы Омар ол «къарысуз, алай а халкъ махтау берген патчахны» ролюн аз шартчыкъла бла къалай кюлкюлю этгенин артда айтып тургъандыла.

1940 жылда 26 октябрьде профессионал малкъар театр Лопе де Веганы «Къой шауданы» бла биринчи театр сезонну ачханда, ана къарагъса келгенлени аралырында къалкъыбызны къуанч, къыйын кюнлерини да жырчысы Мечиланы Кязим болгъанды. Ол спектакльге сюйюп къарагъанды. Артда сахнагъа чыгып, артистлеге ыразылыгъын билдирип, алгъыш этгенди.

Узакъ Востокда акъланы бла къызылланы кюрешлери кёргюзтюпген «Бронепоезд 14-60» деген спектакльде уа Омар Къачхысчыны ойнагъанды.

Ол Москвада уллу режиссёрла салгъан спектакльле жангы къурала келген театрны онгун, энчи хар бир актёрну къаллай усталыгъы, фахмусу болгъанын ачыкъ этгенди.

ГИТИС-ни режиссёр бёлюмюн бошагъан Гелланы Рамазанны «Къанлы къалын» деген пьесасны кёре оюн салгъанларында, Балаланы Омаргъа эсде къаллыкъ рольладан бирин бергенди – ол анда акъылдан жартыракъ Къасботну ойнагъанды. Айхай да, бу трагедияда ол роль кюлкюлю болуп чыкъгъанды. Къасбот, келинлик сунуп, ана анасына айтхан сюймеклик сёзле, аланы айта туруп, кесин къалай жюрютгени да ауузлада айтылып тургъанды. Оюнну премьерасы тюз да Уллу Ата журт уруш аллында,1941 жылда июньда, баргъанды. Аны юсюнден «Молодой сталинец» деген газетни 6-чы июньда чыкъгъан номеринде жазгъан театр кесаматчы Я. Бродский Балаланы Омарны оюнуна бийик багъа бергенди.

Уруш баштаннганда, жаш артистлени асламысы ары кетгенди. Мында къалгъанлары уа, ол санда Балаланы Омар да, ишлерин тохтатмагъандыла. Алай а эр кишиле аз болгъанлара бла байламлы репертуарлары туурарлыпт, режиссёрлагъа жангы спектакльле салыргъа тюшгенди: А. Корнейчукну «Платон Кречет», К. Симоновну «Парень из нашего города», Г. Мдиванини «Батальон западка барады», Гергельни бла Литовскийни «Мени жашым», К. Гольдонини «Къонакъ юйню иеси». Дагъыда актёрла госпитальлагъа, окопла къазгъанлагъа барып, ана тилибизде, орус тилде да ойнагъандыла, назмула, чамла окъуугъандыла. Фашистле киргенде, театрны иши тохтагъанды. Омар да туугъан элине кетгенди. Анда партизанла бла байламлыкъ жюрютгенди. Бирде фашистлени кюлларына да тюшгенди, алай а Аллахны жазыуу алай болуп, сау къалгъанды. Ол ажымлы болумда сау къутулгъаны ючюн, артда кёп жылланы аны къыйнап тургъандыла.

1942 жылда мартда Омар Бийчеккуланы Аминат бла бир юйюр къурагъанды. Бир къауум замандан алагъа Салих деп жашчыкъ да туугъанды. Ол да, дагъыда ёхи сабий бу юйюрден сюргюнде ауушхандыла. Артда алагъа Светлана деп кёзычыкъ тууп, ол жарытханды жашауларын.

Душман кетгенлей, театр ишин башлагъанды. Арба табылса, аны бла, табылмаса – жаяулай малкъар актёрла битеу тау эллеге айланып чыкъгъандыла. Кёчгюнчюлюкню аллында, театр «Аршин мал алан» деген азербайджан комедияны сала тура эди.

Сюргюн жыллада Омарны юйюрю Къыргъызстанда Фрунзе тийресине тюшгенди. Атасыны юйюрю уа Джалалабад обастыда Сузакъ районда Благовещенкада эди.

1957 жылда малкъар театр жангыдан къуралгъанды. Омар, 1982 жылда дуниясын алышхынчы, анда ишлеп тургъанды. Ол кёп тюрлю сыфатла къурагъанды сахнада. Боташланы Иссаны «Таулада танг жарыйды» (эфенди), «Солтанны къадары» (Соллоу), «Къушла бийикни сюеди» (Исмайыл), Мольерни «Аурумагъан саусуз» (врач Диафарус), Къараланы Солтанны «Аманатха хыянат» (хажи), дагъыда иги кесек спектакльде тюрлю-тюрлю жашау болумлада адамны кесин жюрютююн кёргюзтгенди. Быланы араларында драмалы, трагедиялы, комедиялы рольла да бардыла.

Къайсы тюрлю жанрда да энчи усталыгъы болгъанды Омарны. Ол сахнагъа чыкъса, жаланда кюлун бир кере булгъан, неда атламы бла таныхханды жигитини къылыкъ хунерин. Аны Малкъарда, Къарачайда, Дагъыстанда да къараучула бек сюйгенди. Малкъар театр келеди деселе: «Балаланы Омар а боллукъмуду?» - деп соргъанды.

Ол ишине къаты актёрланы бек сюйгенди. Хар кюннгю жашауда да ойнап, кюлюп, чамлары бла жюреклерин жарытханды. Аны таныпп, ариу эсгермеген адам жокъду. Туугъан элин унутмагъанды. Къууанчха, бушуугъа да жюрюгенди. Биогюн да асыл атасы, анасы, эгечлери, къарындашыча, Омар таулу адамны ариу юлгюсюнлей жашап турады аны таныгъанланы эслеринде.

МУСУКАЛАНЫ Сакинат.

Кёргюзтюу

Дерслери бюгюнлюкде да жарыкъландырыу магъаналарын тас этмегендиле

Черек районну Маданият юйюнде Кавказны айтхылыкъ жарыкъландырыучусу Абайланы Ханифа туугъанлы 170 жыл толгъанына аталып Владислав Коломийцевни бла Евгения Козобродну «Заман бла инсан: Абайланы Ханифа» деген документли фильмлерини презентациясы болгъанды. Фойеде къарачай-малкъар нарт эпосха жораланнган кёрмюю да къуралгъан эди. Дагъыда байрамда Элбрус районда Сабийлени эм жаш адамланы айнытыуларыны юйюне жюргюенле Ханифаны юсюнден сценкала кёргюзтгендиле. Бу керекли ишни Къарачай -малкъар халкъны маданият жаны бла совети жамауат организация къурагъанды.

Советни башчысы Жабелланы Лидия Абайланы Ханифа халкъны ийнагъы, ёхтемлиги болгъанын чертгенди. «Биз бусагъатда аз-аз миллет байлыгъыбызны бирге жыя турабыз. Маданиятыбыз, тарыхыбыз эртгетили, сейирлик болгъанлыкъгъа, хар затны бир бирине тизмесенг, белгилемесенг, унутула барады. Мен Владислав Коломийцевге бла Евгения Козобродха бизни сыйлы адамыбызны юсюнправда» газетде басмалагъанды. Мен да Ханифаны юсюнден къагъытланы Москваны, Нальчикни, Владикавказны, Тбилисини архивлеринде тапханма. Азербайджанда аны юсюнден китапла жазадыла, аны атын орамлагъа атайдыла. Бизни республикада да окъуу учреждениладан эм орамладан бирлерине аны атын берригге керекди», - дегендиле.

Ханифа Шкантыда 1853 жылда Гасан-бек Меликов кёреди, ол кезиуде ол Азербайджанны бек билимли адамларындан бири болгъанды, Москвада университетни математика факультетин бошап, Бакуда устаз эди. Меликов «Экинчи» деген газетни да къурагъанды, ол Азербайджанда биринчи газет болгъанды. Ханифа бла Гасан-бек, бир юйюрню болуп, эки кёзю бла эки жаш ёсдюргендиле.

Ханифа устаз ишин бек къаты бардыргъанды. Битеу Россей империяндан жыйылгъан устазланы съездлеринде (ол заманда Азербайджан Россейге кире эди) Абайланы Ханифа: «Эр киши юйню башчысы эсе, тишириу къаллай сабийлени асламысында ол ёсдюреди. Билимсиз тишириу къаллай сабийле ёсдюрлюкдю? Байла билимли тишириула бла юйюр къурайдыла, сабийлерини юслеринден сагъыш этип, неда окъуулу гувернантканы тутадыла. Жарлы халкъ а не этсин? Окъуйма деген хар инсанны аллай онгу болургъа керекди. Къызчыкъла уа жашчыкъладан артха къалмай билим алсала, биз аны хайырын кёрлюкбюз», - дегендиле. Битеу да Кавказда муслийманла болуп Ханифа бла Фуза светский билим алгъанла биринчиле эдиле. Алай Абайланы къызы билимин башхалагъа саугъаларгъа итиннгенди. Ол школ ачханында онеки къызчыкъ келген эдиле окъургъа, алай 1914 жылда уа сохталары эки мингден озгъанды.

Элли жыл ишлегенди Азербайджанда устаз болуп малкъарлы алим Ханифа! 1929 жылда, экинчи майда ол дуниясын алышханды. Аны ашыра Бакуда мингле бла адамла орамлагъа чыкъгъан эдиле. Азербайджанда ЦИК – ни башчысы Газанфар Мусабеков: «Биз бюгюн мингле бла сабийлени аналарын ашырабыз. Халкъыбыз аны этген игилигин бир заманда да унутурукъ тюйюлдю», - деген эди.

Ханифа бла Гасан-бекни юйлери къонакъладан толу болгъандыла не заманда да.Юйюр башчы биринчи газетден сора, театр да къурагъан эди. Ханифа уа бусагъатдагъы женсоветлеге ушагъан организацияда билимли, жашауну игиге тюрлендирирге итиннген тишириуланы бирлешдирген эди. Бу эки сейирлик адамны Россейде да биле эдиле, Бакугъа келгенле да алада тохтап болгъандыла. Максим Горький бла Федор Шаляпин да болгъандыла алада къонакъда.

«Ханифа Малкъарны къызыды, Азербайджанны уа жарыкъландырыучусуду», - дегендиле Биттирланы Тамара. Маданият юйню директору Таппасханланы Мухтар фильмни биринчи кадрларын кёргенинде кёлюю толуп къалгъанын ачыкъ айтханды эм Коломийцевге жюрек ыразылыгъын билдиргенди. Черек районну жер-жерли администрациясыны къуллукъчусу Байсыланы Харун Владислав Коломийцев Огъары Малкъаргъа кесини юйюне баргъанча алай эркин бараллыгъын, не заманда да хар талугъа ол сыйлы къонакъ боллугъын чертгенди. Элбрус райондан келген окъуучулагъа уа Маданият юйде «Къарачай-малкъар халкъны нарт эпосу» кёрмючню юсюнден хапарны журналист Саракканы Асият айтханды.

Абайланы Ханифаны дерслери бюгюнлюкде да жарыкъландыруы кючлерин тас этмегендиле. Жаланда бир адам окъуна дунияны игиге тюрлендирилгъыны туурады, малкъар халкъны узакъ Шканты элинде туугъан сыйлы къызыча.

БАЙСЫЛАНЫ Марзият.
Суратла авторнудула.

Жерлешлерибиз тышында

Республикадан тышына кетип, окъууда, ишде, илмуда да жетишимле болдургъан жашларыбыз, къызларыбыз бла барыбыз да ёхтемленебиз. Бу кюнледе мен дагъыда аллай бир жашыбыз Черкесланы Рустам бла танышханма. Ол Къашхатауда ёсгенди. Москвада юйюрю бла жашайды, «Мосинжпроект» институтну генеральный директоруду. Мындан алда анга «Москва шахарны сыйлы къурулушчусу» деген ат берилгенди. Биз аны бла, телефон бла сёлешип, ушакъ этгенбиз.

«Туугъан жерибизден узакъда тургъанлыкъгъа, ана тилибизни унутмайбыз»

– Рустам, сыйлы саугъанг бла алгъышлайбыз, ызы къалын болсун!

– Сау болугъуз!

– Мектепден сора къайда окъуганса?

-1998 жылда Къабарты-Малкъар къырал эл мюлк академияны «Энергия бла жалчытыу» бёлюмюне киргенме. Андан сора Москвада энергетика институтну аспирантурасында окъуганма. Аны бошагъандан сора ара шахарыбызда къалгъанма.

–Къайсы предприятияда башлагъанса урунуу жолунгу уа?

-Москвада Метрополитенни къурулуш проектин энда транспорт инфраструктурасын жарашдырыучу бёлюмюнде. 2015 жылда ара шахарны правительствосуну «Мосинжпроект» холдингине кёчгенме. Анда проект ишле жарашдырыу жаны бла управленияны таматасыны къуллугъуна салгъандыла. 2017 жылдан а анда проектле жаны бла кесегине таматалыкъ этеме. Башлагъан а проект дирекцияны таматасыны къуллугъундан этген эдим. 2019 жылда проектле жарашдырыу жаны бла генеральный директорну орунбасарыны къуллугъунда да бир ненча айны ишлегенме. Арт юч жылда уа башда айтылгъан институтха башчылыкъ этеме.

– «Мосинжпроект» не бла кюрешгенини юсюнден тынгылы хапар айтсанг эди.

– Ол ара шахарыбызны къурулуш рынокунда алчылыкъны тутады, Россей Федерацияны бек уллу инжиниринг холдингиди, Москва метрополитени ёсдюрюу эмда кючлендириу программасыны операторуду, бек керекли жол объектлени генеральный проектировщигиди эмда заказчысыды. Мен анга башчылыкъ этген 2011-2023 жылланы ичинде Москвада метрону узунлугъу бир бла жарым кереге созулгъанды, башхача айтханда, 200 километр къошулгъанды, 109 станция эмда тёрт орталыкъ москва кольцо ишленнгендиле.

Компания андан сора да кёп белгили къурулуш проектлени жашауда бардыргъанды, ол санда «Лужники» уллу спорт арененды, «Зарядье» паркны, дагъыда аллай аты бла концерт залны, «Геликон – опера» театрны.

– Тамамланылгъан магъаналы ишлеге сени уллу къыйынынг киргенди десек, ётюрюк болмаз да?

– Ишими бек сюеме, анга битеу кючюмю салама, алайсыз иш тынгылы болмайды. Махтанган сунмагъыз, башда айтылгъан ишлени тамамлаугъа, сёзсюз, кёп къыйыным киргенди. Талай заманны ичинде ишими бийик даражада бардыргъаным ючюн кёп ыспас сёз да эшитгенме, махтау къагъытла да алгъанма. Аланы санында Москва шахарны мэри Сергей Собянинни эмда аны орунбасарыны белгилери, ара шахарны къурулуу жаны бла департаментини сыйлы грамотасы да бардыла.

–Бет жарыкълы урунганынг бла да къалмай, ахшы ата болгъанынгы да билеме.

–Юй бийчем бла бирге юч сабий ёсдюребиз, аланы гитчеликден окъуна иш кёллю, таза ниетли болугъа юйретебиз. Туугъан жерибизден узакъда тургъанлыгъыбызгъа, тилибизни унутмайбыз, сабийле да билирча мадар этебиз. Шёндюгю дунияда алайсыз жарарыкъ тюйюлдю. Кесиме уа жашауда атам Хасан бла анам Сакинат юлгю болгъанлай турадыла. Сабийлеге да жашауда аладан юлгю алсагъыз жангылмазсыз, дегенлей турама. Аланы бир бирлерине сакъ болгъанларына,къоншула бла жарашыр жашагъанларына, къарысузгъа жан аурута билгенлерине къаргъан адам сукъланмай къалмайды.

–Аланы терк-терк жокъларымысыз?

–Жылны ичинде манга артыкъ кёп солуу кюн чыкъмайды, болсада, онг табып, экиюч кюннге окъуна Къашхатауга жетмей къалмайма. Сабийлени жай солууларында уа элде къоябыз. Ала ана тилни бютюн дурус билип къайтадыла. Ол да къууандырады мени. Атам, анам да бусагъатда пенсиядадыла. Солуугъа чыкъгъыннчы бир кюнню да ишлерин кёймагъандыла. Экиси бирге жашау этгенли къыркъ жылдан артыкъ болады.

Атам Черкесланы Борисни жашы Хасан Къабарты-Малкъар къырал университетни «Зоотехния» бёлюмюн бошагъанды. Совет районда Госстрахда бла статистика бёлюмде кёп жылланы ишлеп тургъанды. Анам Мисирланы Абдулланы къызы Сакинат Искусстволаны Шимал-Кавказ къырал институтуну маданият колледжин бошап, кёп жылланы Огъары Малкъарда китапханада ишлеп тургъанды.

Гитче къарындашым Руслан шашкаланы, шахматланы, музыканы бек сюеди. Эгечим Лейля да, Къашхатауну мектебин 2001 жылда алтын майдалгъа бошап, Къабарты-Малкъар къырал университетни филология бёлюмюне кирген эди. Аны да 2007 жылда къызыл дипломгъа бошагъанды. Кёп жылланы ичинде Черек муниципал районну билим бериу эмда жаш тёлю политика управлениясына бет жарыкълы ишлейди.

– Рустам, ишинг жууаплыды, сёзсюз, бош заманынг да хазна болмаз, анга да къарамай, мени соруулярыма тынгылы жууап берирге онг тапханынг ючюн сау бол, жашауунгдан, ишингден да къууан!

ХОЛАЛАНЫ Марзият.

Изеу

Тёгерек-башны тизгинин жыйгъандыла

Озгъан шабат кюн Черек районда субботник болгъанды. Хар элде да орамла, жол жанлары, суу боюну, адамла аслам солугъан жерле кир- кипчикден тазаланнгандыла.

«Урван-Уштулу» федерал жолну эки жанында тереклеге тытыр сюртюлгенди, атылып тургъан пластик шешала, башха кир-кипчик да, жыйылып, тийишли жерге тёгюлгендиле.

Тазалау изеуге районну администрациясында, билим бериу учреждениляларында ишлегенле эмда эллиле да тири къатышхандыла.

Аладан сора да, тизгин жыйыугъа, тапландырыугъа да Бызынгы, Огъары Малкъар, Герпегеж, Бабугент, Зарагиж, Жемтала, Къара-Суу элледе жашагъанла, Чирик кёлню тийресинде ишлегенле эмда алада болгъан организацияланы, учреждениляны коллективлери да юлюшлерин къошхандыла.

ДАЛХАТЛАНЫ Марзият.

Саулукъ сакълау

Дарман салыуну магъанасын ангылатхандыла

КъМР-ни Саулукъ сакълау министерствосунда бизни республикада эпидемиология болумгъа аталган брифинг бардырылгъанды. Анга КъМР-ни Саулукъ сакълау министерствосуну штатдан тышында баш эпидемиологу Медина Петрова, Роспотребнадзорну эпиднадзор бёлюмюню таматасыны орунбасары Карина Мурзаканова, КъМР-ни Саулукъ сакълау министерствосуну штатдан тышында баш специалист-инфекционисти Римма Берова, Медицина болушлукъну къурау бёлюмню башчысы Юлия Шогенова къатышхандыла.

Брифингде Къабарты–Малкъарда бир адамгъа кёме жукъгъанын, ол шарт белгили болгъанын айтхандыла. Экинчини анализлерин алгъандыла, врачланы окмларына кёре, ол да ауругъанды. Медина Петрова айтханнга кёре, саусуз подъездде ётсе окъуна, битеу къоншула аны ызындан ауругъа боллукъдула, кёме ковидден эсе терк жугъады. Алай, врача кёме жукъгъан адам жашагъан бешкъатлы юйге баргъанда, алагъа эшиклени ачмагъанлай, соруулагъа жууап бермегенлей, кеслерин алай жуупсыз жюрютгендиле.

Шёндюр хар адам кёмеден дарман салгъанын-салмагъанын эсгерирге керекди. Бу ауруудан вакцина сабийге бир жыл толса, экинчи кере уа алты жылында этилинеди. Брифингде айтылгъанны кёре, жылдан-жылгъа балаларына дарман салгъанланы саны азайып барады. Нек? Былайда жаланда халкъны терслеген кыйынды, бир-бир врачланы араларында да вакцинаны къажау сююлгенле аз тюйолдюле. Ала Интернетде кыстау статьяла басмалагъанлай турадыла.

Ауругъан жашагъан юйде эки жюзден артыкъ адам барды. Аладан кыркъ эки процентине кёмеден дарман салынмагъанды. Бусагъатда да ала салыргъа сюймейдиле. Россейли законлагъа кёре, адам кеси сайлайды этергеми, этмезгеми аны. Ала бусагъатда юйлеринден чыкъмай турургъа керекдиле.

Брифингде айтылгъанны кёре, Дагъыстанда бусагъатда кёме жукъгъанла юч жюзден да кёпдюле. Бизни республикада ауругъанла да алгъын Дагъыстанда жашагъандыла, бусагъатда Нальчикдедиле, жуукъларын-тенглерин кёре баргъандыла, ауруп къайтхандыла. Жаланда Кавказда угъай, бусагъатда битеу Россейде да кёме жайылып барады. Эпидемиологла бу жарсыулу болумну сылтауун миграцияда эм пандемияда кёредиле. Азиядан Россейге ишлерге келгенлени арасында кёмеден вакциналары болмагъанла кёпдюле. Дагъыда пандемияны кезиюнде Россейде дарман салыу кереклисича бардырылмагъанды.

Арт жыйырма жылны ичинде эпидемиологла, инфекционистле къайтарып айтханлай турадыла: дарман салмагъанланы саны кёбейип барса, битеу жукъгъан ауруула къайтырыкъдыла, эпидемияла башланыргъа боллукъдула.

Кёпле сабийликлеринде алагъа не вакцинала этилгенлерин эслеринде тутмайдыла. Брифингде билдиргенлерине кёре, бу информацияны поликлиникада табагъна боллукъду. Уллу-гитче болсун, бусагъатда дарман салгъанла кеслерин ауруудан сакълаялларыкъдыла, ол жукъса да, женгил халда озарыкъды.

Юлия Шогенова бу ауруу кереклисича багъылмаса, саусуз сокъур болургъа неда ёлюрге боллугъун чертгенди. Карина Мурзаканова сабийле тынчыракъ, уллула уа къыйын ауругъанларын билдиргенди.

Медина Петрова хар адам бусагъатда жууаплы болургъа керекди, дегенди. Тюз ковидни кезиюндече, кёме толусунлай жокъ болгъунчу, адамла кёп болгъан жерлеге, сёз ючюн, театрлагъа, кафелеге, ресторанлагъа барыргъа керекмейди.

Дарман салыргъа поликлиникагъа атланыргъа тюшерикди, алай бусагъатда багъыу учреждениялада саусузлагъа бир эшик, саулукъулагъа уа башха эшик барды, ала бир бирлери бла тюбешмейдиле.

Римма Берова бу ауруу беш жыллары толмагъан сабийлеге, ауурлукълары болгъан тширыулагъа, онкология ауруладан кыйналгъанлагъа эм ВИЧ диагнозлары болгъанлагъа къоркъуулуду, дегенди.

Кёме жукъгъан хар адамны къатында тургъан да дарман салмаса, юйюнден чыкъмай жыйырма бла бир кюн кечинирге керекди. Вакцина этерге сюйгенле уа текрирек къармашсала иги боллукъду, жетмиш эки сагъат озгъунчу.

Саусузну юсю чапырса уа, поликлиникагъа барыргъа жарамайды, врачны юйге чакъырыргъа керекди. Республикада битеу врачла кёмеден дарман салгъандыла, ала бизге юлгюдюле. Артыкъ къаугъа этерча къыйынлыкъ жокъду, жаланда докторла айтханны этерге борчлубуз. Былтыр бизни республикада экеулен ауругъан эдиле, алай врачланы кыстау ишлегенлерини хайырындан кёме жайылмай, ёчюлюп къалгъан эди. Быйыл да алай болур деп ышаныу барды.

БАЙСЫЛАНЫ Марзият.
Сурат авторнуду.

Халкъ чыгъармачылыкъ

Алгъыш – алтындан багъалы

Бир игилик, ахшылыкъ болсун деп тилек халда айтылгъан неда жазылгъан сёзге алгъыш дейбиз. Алгъышны магъанасы, багъасы да бийикди. Аны юсюнден нарт сёзде «Алгъыш – алтындан багъалы» деп айтылады.

Барыбызда билгенден, алгъышла этилледиле тойлада, къурманлыкълада, башха къууанчлада. Биринчи алгъышны тамата башлайды. Андан сора ол къатында олтурганлагъа сёз береди. Ол заманда ала да, не себепден жыйылгъан эселе да, анга кёре, тилек халда, алгъыш сёзлерин айтадыла.

Алгъыш айта билген, ол уллу устаныкъды. Бирле къысха айтып ккъоядыла, бирле уа – уллу алгъыш. Алгъышлада да, къуру бир адамгъа неда юйюрге угъай, сау элге жамаятха, миллетибизге, кыяралыбызгъа, битеу дуниягъа да ырахатлыкъ, мамырлыкъ тиленеди.

Жазыу жюрюгюнчю алгъыш ауузданауузгъа, тёлюден-тёлюге ёте баргъанды. Абаданладан эшитгенлерин жаш тёлю кёлден биле, заман жетсе уа, аланы башхалагъа ётдюре.

Иги алгъышла халкъны эсинде къаладыла, унутулмайдыла, эсден кетмейдиле, къууанчлада айтылгъанлай турадыла. Алада биз тилибизни ариулугъун, байлыгъын да кёребиз. Андан сора бурунгулугъун да.

Бир-бир алгъышла назму халда айтыладыла. Бу хапарымда аллай бир алгъыш бла шагъырей этейим. Аны тойлада, къуанчлада Хажиланы Махмут айта тургъанды. Ол 1929 жылда туугъанды. Малчы, къурулушчу, механизатор да болуп ишлегенди. Сёзге уста эди. Азиядан къайтхандан бери Тырныауузда жашагъанды. Дуниядан былтыр кеттенди, алгъышлары уа тойлада айтыла турадыла.

ОСМАНЛАНЫ Хыйса.

– Алгъыш кетмесин, къаргъыш жетмесин.
Сюймегенле айтханча Аллах этмесин!

Алгъыш аякъ-толу аякъ,
Алгъышлада кёп болайыкъ!
Къыйынлыкъладан къалайыкъ,
Сюйгенибизлей болайыкъ!

Келген келин ариу болсун,
Жюреги къууанчдан толсун!
Атланнганда алчы болсун,
Тохтагъанда тойчу болсун!

Юйде къартха таякъ болсун,
Сюйген жашха айнакъ болсун!
Тебиннгеннге терек болсун,
Арбазы насыпдан толсун!

Тёлю башы аны эр болсун,
Жашдан, къыздан арбаз толсун!
Туудукълары эл болсун,
Ахшылагъа тенг болсун!

Тутхан малы семиз болсун,
Хар тапханы эгиз болсун.
Ийнеклери сютлю болсунла,
Къойлары жюнлю болсунла!

Атлары чапхыч болсунла,
Ёгюзлери тартыч болсунла.
Намыслары кёкге жетсин,
Хата, палах аладан кетсин!

Тёшеклери узун болсун,
Жууургъанлары кенг болсун!
Жастыкълары жумушакъ болсун,
Жашаулары узакъ болсун!

Хуржунлары къалын болсун,
Дуниялары мамыр болсун!
Ажаллары сабыр болсун,
Акъыллары бир болсун!

Кёп айта мен билмейме,
Кёп ахшылыкъ Аллах версин!
Миллетни хар кюнюнде,
Кёп къууанчла келсинле!

Эришиу

«Студент жаз башыны» ал уруму

Бу кюнледе «Студент жаз башы» деген республикалы фестиваль башланнганды. Аны КъМР-ни Жаш тёлюню ишлери жаны бла министерствосу къурагъанды. Жорукъларына кёре анга 14 жыллары толгъан, профессионал билим берген учреждениялада эмда бийик окъуу юйледе билим алгъан жаш адамла къатышадыла.

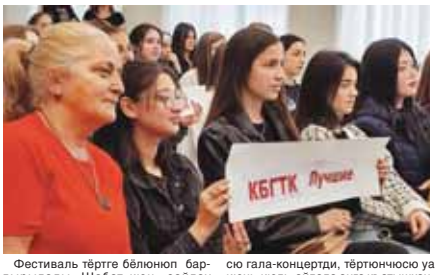

Фестиваль тёртге бёлюнюп бардырылады. Шабат кюн сайлау эришиуле болгъандыла. Экинчи кесеги – майда ётерикди, ючюнчюсю гала-концертди, тёртюнчюсю уа июнь-июль айлада анга къатышхан республиканы шахарларында бла эллеринде концерт программаларын кёргюзтюрюкдюле.

Конкурсантла тепсеу, жыр, назму айтыу, сахна юсю, музыкалы инструментледе согъуу жаны бла хунерликлерин кёргюзтюрюкдюле. Алагъа багъа бичерик къуум республикада атлары айтылгъан, тутхан ишлеринде бийик усталыкълары болгъан белгили артистледен бла юйретиучюледен къуралгъанды. Аланы араларында Къулийланы Къайсын атлы Малкъар драма театрны директоруну орунбасары, КъМР-ни сыйлы артисти Мызыланы Аубекир да барды.

Фестивальны мураты – ёсюп келген жаш тёлюню маданият-ниет байлыгъыбызгъа табындырыу, адеп-къылыкъгъа юйретиу, бийик билим берген окъуу юйледе окъугъанланы бир бири бла танышдырыуду, шёхлукъ байламлыкъланы кенгертиу.

Шабат кюн а Жаш къараучуну театрыны сахнасында кеслерини усталыкъларын алтмышдан аслам коллектив эмда энчи адамла кёргюзтгендиле. Сёзсюз, жюриге эм игилени айыруу артыкъ тынч болмагъанды. Анга да къарамай, ала къаты эмда тири ишлегендиле.

Фестиваль башланнганды, бошалгъан а июль айда этерикди. Алай зсе уа айырмалыланы эмда Битеуроссей фестивальгъа барлыкъланы атлары да июль айда белгили боллукъду.

ХОЛАЛАНЫ Марзият.

Кёрмюч

Байламлыкъла кенгередиле

«Жай-2023» халкъла аралы туризм кёрмюче Шимал Кавказны атындан Къабарты-Малкъар къатышханды. Быйыл ол Екатеринбургда бардырылгъанды. Анда Россейни 25 регионундан да жууукъдагъы тыш къыралладан туроператорла жаз башы-жай солууну онглары бла шагъырейлендиредиле.

«Кавказ регионладан бизи жангыз эдик, алай башха республикаланы юсеринден соруулагъа да тынгылы жууапла бергенбиз. Регионла аралы экспедицияны къурауда сынамыбыз уллуду. Кёрмюче келгенле бизни табийгъат ариу жерлерибизини, маданият, адет-тёра энчиликлерибизни, туризмни къайсы жанлары иги айныгъанларын эм багъаланы юсеринден билирге сюйгендиле. Санатор-курорт солууну юсюнден соруула да аслам эдиле», – деп билдиргенди «Облепиха тур» компанияны башчысы Ольга Варитлова.

Кёрмючню ишчи кесегинде уа пленар жыйылыу болгъанды. Анда транспорт байламлыкъланы эм халкъла аралы туризмни, сабий эм жаш тёлю солууну къурауда къырал эм регион программаланы толтурууну юсюнден айтылгъанды. Саулукъ кючлеу туризмни айныытыугъа энчи магъана берилгенди. Къабарты-Малкъарны Курортла эм туризм министерствосуну жамауат бла байламлыкъла жюрютюу эм маркетинг жаны бла бёлюмюню башчысы Ольга Погребняк белгилегенича, ведомство Урал регионнга дайым эс бурады, информация турла къурайды, башламчылыкъларына къатышады. «Информация органларыбызда бу жаны бла материалла чыкъгъанлай турадыла. Бизнесни бардыруда да бир тил тапханбыз, алай биз акъыл эттенден, эки субъектни араларында байламлыкъланы андан да иги кенгертирге онгла бардыла. Сора, быллай жерледе республикабызны атын айтдырыуну юсю бла саулай да Шимал Кавказны юсюнден ахшы оюмну тохташдырыргъа себеплик этебиз, – дегенди ол.

Кёрмючню Туризмни Урал ассоциацияси Екатеринбургну администрациясыны болушлугъу бла къурагъанды.

КУЛЬЧАЛАНЫ Зульфия.

Ахча

Тёлеулеге – бир кюн

Быйыл, июнь айдан башлап, юч жыллары толмагъан сабийлеге аналыкъ ахчадан тёлеуле бир кюн берилликдиле. Пособияланы бу тюрлюсюне жазылгъан ата-анала ахчаларын хар айны бешинчи кюнюнде аллыкъдыла.

Бусагъатда Социал фонддан тёлеуле айны 1-25-чи кюнлеринде келедиле. Тёлеуле бара тургъан ай ючюн береледиле, башхача айтханда, мартда – март ючюн, апрельде – апрель ючюн. Июньдан сора уа, жангы жорукъларгъа кёре, къыралны битеу регионларында пособийа бара тургъан айны 5-чи кюнюнде озгъан ай ючюн келликдиле.

Эсгертиу: аналыкъ ахчадан бу тюрлю пособие файдалары адамгъа жашау этерге керекли ахчаны эм аз ёлчемине жетмеген юйюрлеге бериледи. Аны тохташдыргъанда, иш хакъ, ахча, саугъала, пенсия, больничныйле эм башха тюшген хайыр тергеледиле. Аны ёлчеми регионда сабийге жашау этерге керекли ахчаны эм аз ёлчемине тенгди. 2023 жылгъа дери ол ахча экинчи сабийге тёлепип тургъанды, быйылдан башлаб а юч жылы толмагъан хар бала ючюн.

ХАБИБУЛЛАХЛАНЫ Зульфия.

Ангылатыу

Налогланы юсюнден айтхандыла

Федерал налог службаны Къабарты-Малкъарда бёлюмюню келечилери Черек районну администрациясында кёп болмай семинар бардыргъандыла. Анга муниципалитетни башчысыны экономика эм финансла жаны бла орунбасары **Чеченланы Джамиля**, сора учреждениляны жарым жюзден артыкъ тамата бухгалтерлери къатышхандыла. Къонакъланы санында уа УФНС-ни борчла бла ишлеу бёлюмюню башчысы **Бёзюланы Лейла**, бюджетле бла тергеуле эмда борчла жыйыу бёлюмню башчысыны орунбасары **Созайланы Оксана**, камеральный контроль бёлюмню тамата налог инспектору **Зухра Гаштова** бар эдиле, деп билдиргендиле УФНС-ни пресс-службасындан.

Ведомствону келечилери бир налог эсеп кийирилген халда налогла эмда тёлеуле жыйыу къалай боллугъун билдиргендиле, тюрлю-тюрлю къагъытланы жарашдырыуда низамны ангылатхандыла, халатлагъа келтириучю сылтауланы да сюзгендиле.

Эсге сала айтсакъ, быйыл биринчи январьдан башлап, битеу энчи предпринимательле эмда «юридический лицо» къурагъанла, налог органнга неллай бир берликлери болгъанын жазып билдиригге керекдиле. Анда уа ала тёлеген ахчаны ЕНС-ни чеклеринде тийишдирликдиле. Тёлеу болжаллары декларация берилгинчи жетген налогланы юсю бла берирге керекди быллай билдириую. Кесин да тёлерге керек заманы жетген айны жыйырма бешинчисинден кеч къалмай алай, деп ангылатхандыла специалистле.

Бир билдириуге башха-башха кезиюледен талай налогланы юсериндене информацияны кёшаргъа жарайды. Алай хар бирини да реквизитлерин энчи жазаргъа тюшерикди. Семинаргъа къатышханлагъа аны барын да тынгылы ангылатхандыла, соруулагъа жууапланы ФНС-ни сайтында «Бир налог счёт» бёлюмюнде (**https://www.nalog.gov.ru/rn07/ens/**) табаргъа боллукъларын да билдиргендиле.

УЛБАШЛАНЫ Мурат
хазырлагъанды.

Билдириу

Аурумаз ючюн къайгъыра

Жамаятха дарман салыуну бардырыуну юсюнден билдирир ючюн, 17-28 апрельде Роспотребнадзорну КъМР-де Управлениясыны энчи телефону ишлерикди, деп айтылады службаны пресс-службасындан.

Анга сёлешгенлеге КъМР-ни гигиена эм эпидемиология арасыны келечилери соруларыына жууапла берликдиле эм эсгертиуле да этерикдиле. Ол санда жангы коронавирус, кёме, краснуха, терк жайлыргъа боллукъ жукъгъан ауруладан сакъланыр ючюн дарман салыуну онглары юсериндене тынгылы айтырыкъдыла.

Службаны «исси ызы» эрттенликден 9:00 – 18:00 сагъатха дери ишлейди. Соруулары болгъанла бу телефон номерге сёлешсинле: Роспотребнадзорну бёлюмюне: **42-15-53**, **42-26-78**; КъМР-ни гигиена эм эпидемиология арасына: **74-28-32**, **74-28-71**: Роспотребнадзорну хакъсыз эм кече, кюн да ишлеген консультация арасына: **8 800 555 49 43**.

Бизни корр.

УЧРЕДИТЕЛЬЛЕ: КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИ БЛА ПРАВИТЕЛЬСТВОСУ

Баш редактор
КЪОНАКЪЛАНЫ Хасан

РЕДКОЛЛЕГИЯ:
ТЕКУЛАНЫ Хауа
(баш редакторну орунбасары),
ЖАНГУРАЗЛАНЫ Нажабат
(баш редакторну орунбасары),
ТОКЪЛУЛАНЫ Борис
(жууаплы секретарь),
МУСУКАЛАНЫ Сакинат,
ТИКАЛАНЫ Фатима,
ТРАМЛАНЫ Зухура,
УЛБАШЛАНЫ Мурат.

ТЕЛЕФОНЛА:
Редакторну приёмныйи – **42-63-01**.
Баш редакторну орунбасарлары – **42-38-21**, **40-04-82**.
Жууаплы секретарь – **40-03-24**.
Секретариат – **40-93-62**. Корректорла – **42-63-52**.

РЕДАКЦИЯНЫ БЁЛЮМЛЕРИ:
Политика эм право – **42-24-02**, **42-67-68**.
Экономика – **42-66-73**.
Культура – **42-66-76**.
Социал ишле – **42-75-82**, **40-59-18**.
Курортла, туризм эм спорт – **40-39-93**, **42-66-71**.
Окъуучула бла байламлыкъла жюрютюу эм жазылыу – **42-37-94**.
Энчи корреспондент – **42-68-72**.
Операторла – **42-66-85**, **40-28-97**.

Редакция авторла бла къагъыт жюрютмейди.
Къол жазмалагъа рецензия этилмейди эм ала артха къайтарылмайдыла.
Газетде басмаланнган материалларда айтылгъан оюмла редакцияны оюму бла келишмезге боллукъдула. Алада айтылгъан хар зат ючюн Россей Федерациясы Басманы юсюнден законуна тийишлиликде материалланы авторлары кеслери жууаплыдыла.

Редакция авторладан **400** газет тизгинден (машинка бла жазылгъан **5–6** бет) кёпюю алмайды.

Газет Связьны, информация технологияланы эмда асламды коммуникацияланы ишлери жаны бла федерал надзор службаны (Роскомнадзорну) Къабарты-Малкъарда управлениясында **2016** жылда **19 декабрьде** регистрация этилгенди.

Регистрация номер —**ПИ № ТУ07-00118. Индекс - П 5893**

Газетни басмагъа "КъМР-Медиа" ГКУ-ну компьютер службасы хазыр этгенди.

Газет "Издательство "Южный регион" ООО-ну типографиясында басмаланнганды.
Ставрополь край, Ессентуки ш., Никольский орам, 5а

Газетлени иелерине тандырыу ючюн КъМР-ни почта связьны федерал Управлениясы жууаплыдыла.
Телефонла: **76-01-21**

Газетлени розницагъа сатыу ючюн КъМР-ни "Роспечать" акционер обществосу жууаплыдыла.
Телефон: **42-69-34**

Газет ийыкъда юч кере чыгъады – **геююрге, орта, шабат** кюнледе.

Номерге графикге кёре
19.00 сагъатда къол салынады.
20.00 сагъатда къол салынганды

ГАЗЕТНИ НОМЕРИН ЧЫГЪАРГЪАНЛА:
Таппасханланы Аминат – дежурный редактор; Кучукланы Сафият, Кетенчиланы Зульфия – жууаплы секретарьны орунбасарлары; Геляланы Валя (1,2-чи бетле), Зезаланы Лида (3-чю бет), Ахматланы Люиза (4-чю бет) – корректорла.

Тиражы **1679** экз. Заказ № **825**

Багъасы 10 сомду.

РЕДАКЦИЯНЫ ЭМ ИЗДАТЕЛЬНЫ АДРЕСИ:

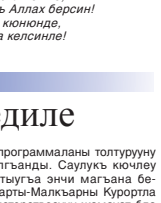

360000, Нальчик шахар, Ленин атлы проспект, 5

электрон почта:
elbor_50@mail.ru